

Fäbodbruk utgör en historiskt förankrad särskild driftform inom boskapsskötseln som bygger på säsongvis förflyttning av betesdjur och folk från hemgården till mer eller mindre avlägsna betesmarker i skog och fjäll, och på sådant avstånd från gården att det inte var praktiskt eller resursmässigt försvarligt att dagligen förflytta sig emellan, varken för folket eller för djuren.

Begreppet fäbod syftar specifikt på platsen och de nödvändiga byggnader som erfordrades för att härbärgera djur, folk och verksamhet under den period man vistades vid de avlägsna betesmarkerna, i fäbodområdet. En central del i fäboden som produktionsmodell är mjölkning och mjölkförädling till säsongvis lagringsbara produkter som smör, ost och mese av ko- och getmjölk. Ett intressant faktum att denna form av mjölkproduktion på utmarksbete i skog och fjäll faktiskt kan medge en positiv energibalans, vilket naturligtvis bör beaktas med växande resursknapphet i världen och med ökande belastning på såväl klimat- som ekosystem.

I ursprunget var fäbodbruket en integrerad del i ett småjordbruk för självhushåll, ibland med viss produktion för avsalu och under vissa tidsperioder för skatteuppbörd (vanligen smör). Det vidsträckta utmarksbruket för familjens försörjning handlade också om så mycket mera vad gäller resursnyttjande och vanligen omfattades även bärning av vinterfoder på slätterängar och myrar, lövtäkt, jakt- och fiske för husbehov, bärplockning och tag av allehanda naturprodukter. Ibland kunde fäbodarna också vara utgångspunkt för traditionellt skogsbruk och insamling av myrmalm.

Fäbod kan också regionalt ha andra benämningar som säter, sätra, bod, bu, eller vall.

"Endast Sverige svenska fäbodar hava..." Ja, så är det ju. Men det finns faktiskt många fler levande fäbodar i Norge, där de vanligen benämns säter alternativt stöl. Och företeelsen med säsongvis förflyttning av betesdjur i syfte att också kunna nyttja extensiva och avlägsna betesmarker har varit och är en vida spridd kulturgeografisk tillämpning för effektivt areellt resursutnyttjande, och det återfinns i alla världsdelar. Det svarar för försörjning och en värdefull livsmedelsproduktion/proteinförsörjning för ett mycket stort antal människor i världen. Internationellt faller det inom ramen för begreppet *Transhumance* (eng.) Se vidare <https://en.wikipedia.org/wiki/Transhumance>

I den utformning vi återfinner fäbodbruket i vårt land så har vi en vegetationsekologiskt och kulturgeografiskt grundad gemenskap med Norge och med internationell terminologi kategoriseras det som *Skandinavisk Transhumans* (sv.) Se vidare <https://sv.wikipedia.org/wiki/Transhumans>

Extensiv betesdrift har bedrivits på den skandinaviska halvön i skogar, fjäll och skärgårdar sedan förhistorisk tid när boskapsskötsel introducerades under bondestenåldern, och senare expanderade under bronsåldern. Det har alltså betats över praktiskt taget hela vårt land under historiska tidsrymder vilket format landskap, kulturarv och den biologiska mångfalden

Fäbodbruket i den form vi känner det, utvecklades möjligen strax före eller strax efter vår tideräknings början.. Idag återfinns endast ett mindre antal fäbodbrukare i vårt land som fortfarande upprätthåller betesdrift i skog och fjäll på traditionellt vis. Det nuvarande

"fäbodområdet" i Sverige sträcker sig från Värmland och norrut i landet, med tonvikt på Dalarna, Gävleborg och Jämtland/Härjedalen, men förekommer också i Västernorrland, Västerbotten och Norrbotten. Också i norra Uppland har det funnits påtaglig närvaro av fäbodar. Historiskt har det funnits varianter av fäbodbruk utspritt även i södra delen av landet, men kanske framförallt ett vida spritt utmarksbete i skogs- och kustområden utgående direkt från gårdar och byar. På grund av befolkningsökning och växande markanvändningskonkurrens har till stor del detta upphört redan tidigare i historien, och därmed har tyvärr även denna del av kulturhistorien fallit i relativ glömska för såväl myndigheter som gemene man.

Endast ett mindre antal fäbodbrukare bedriver numera mjölkproduktion och traditionell produktförädling på fäboden. Det finns dock en strävan att bevara och utveckla denna historiskt förankrade och traditionella brukarkultur och driftform som i sig inrymmer många mervärden.

Som en av flera lokala samhällen i meningen traditionella brukarkulturer i vårt avlänga land, så omfattas även fäbodbruket av delar av Konventionen om Biologisk Mångfald, CBD (eng). Detta behandlas främst i artiklarna 8j och 10c, som handlar om att respektera, bevara och bibehålla sådana kunskaper, innovationer och sedvänjor hos urfolks- och lokala samhällen med traditionella livssätt som har betydelse för hållbart nyttjande av biologisk mångfald.

De svenska fäbodbrukarna är självorganiserade genom *Förbundet Svensk Fäbodkultur och utmarksbruk (FSF)* samt ett antal regionala fäbodföreningar. En presentation av det svenska fäbodbruket finns i bifogad [folder](#). Ytterligare fakta och aktuell information om fäbodbruket, fäbodkulturen och den svenska fäbodrörelsen finns på FSF hemsida <http://fabod.nu/> där det också finns uppdaterade kontaktuppgifter till samtliga fäbodföreningar.

I vårt västra grannland finns en systerorganisation *Norsk Seterkultur* som också har en informativ hemsida <http://www.seterkultur.no/>